

Literatuur

Signalement

■ Het in 1989 door Utrechtse geschiedenisstudenten georganiseerde congres rond 'Balans en perspectief van de Nederlandse cultuurgeschiedenis' leverde een aantal aardige bijdragen op. Onder redactie van J. van Genabeek verscheen in 1990 een themabundel waarin de geschiedenis van het wonen centraal staat. Een aantal onderzoekers presenteert in zeer leesbare stijl de resultaten van het onderzoek in boedelinventarissen waarin enorm veel gegevens te vinden zijn over het 'woongedrag' (wanneer verschijnt de wastafel, eet men uit het vuistje of met mes en vork, met hoeveel mensen sliepen men in één bedstee, etc.), er wordt aandacht besteed aan het gemeenschappelijk leven en wonen in een klooster en de arbeidershuisvesting in de negentiende eeuw komt ter sprake: J. van Genabeek, red., *Balans en Perspectief van de Nederlandse Cultuurgeschiedenis - Het Wonen* (Amsterdam-Atlanta, 1990)

■ N.L.Prak (em.hoogleraar vormstudie te Delft) schreef *Het Nederlandse*

woonhuis van 1800-1940'. Hierin beschrijft hij uitvoerig de eensgezinsrijenhuiszen - voorlopers van de 'doorzonwoning'. Algemene aspecten als hygiëne, ligging, indeling en verwarming stelt Prak aan de orde. Voorafgaande aan de beschrijving biedt de schrijver een overzicht van ontwikkelingen in de samenleving, de volkshuisvestingssector en het bouwbedrijf. Woningen aan het Julianaplein, de Peperstraat en de Stationsweg worden naast vele andere voorbeelden beschreven: Niels L.Prak, *Het Nederlandse woonhuis van 1800 tot 1940* (Delft, 1991)

■ In de vroege jaren '20 werden in Nederland een aantal betondorpen gebouwd. In Utrecht 'de Beton' genoemd. Maar Amsterdam en 's-Hertogenbosch hadden/hebben ook hun betondorp. Grote woningnood, hoge prijzen van baksteen en de hoge loonkosten voor de metselaar maakten de keuze voor beton eenvoudiger. Op deze manier werd snel en goedkoop wonen bereikbaar. De auteur van 'Bouwen in beton', Marieke Kuipers, brengt het verschijnsel van de vooroorlogse betonnen (woningwet)woningen helder in kaart en verklaart de achterliggende motieven van deze bouw.

Voor de Bossche betonbouw trekt zij een heel hoofdstuk uit. In Den Bosch was maar liefst een kwart van de bevolking slecht behuisd. 'Wanneer men iets voor het volk wil doen om het te verheffen, moet men op de allereerste plaats goede woningen bouwen', aldus wethouder Krijgsman in 1921. De woningen aan het Eikendonkplein zijn de enige voorbeelden waaraan men nog de vroegere pioniersfunctie op het gebied van de woningbouw in beton kan zien. In het boek zijn voorts nog enkele 'Kafka-achtige' opname's te zien van de Anderlijnstraat: M.Kuipers, *Bouwen in beton. Experimenten in de volkshuisvesting voor 1940* (Den Haag, 1987).

■ Het Monumenten Inventarisatie Project heeft in Noord-Brabant ongeveer 26.000 objecten opgeleverd die als 'monumentaal' kunnen worden beschouwd en gebouwd zijn in de periode 1850-1940. Jonge Bouwkunst die extra aandacht verdient bij bestemmingsplannen, welstandstoezicht en dergelijke. Onlangs verscheen: 'Architectuur en stedenbouw in Noord-Brabant 1850-1940'. Het boek bestaat niet alleen uit een opsomming van huizen, bruggen, vliegvelden en

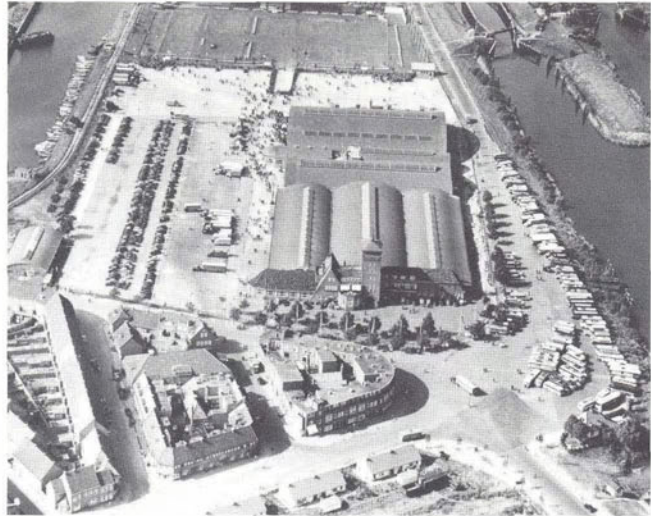
uit de

A t l a s

begraafplaatsen, doch de auteur plaatst de verschillende objecten in een duidelijke historische context. Uitgebreid wordt ingegaan op de bodemgesteldheid en waterhuishouding, het grondgebruik, verkeer en stedelijke nederzetting.

De hoofdstad van de provincie Noord-Brabant komt er niet bekaaid af. De veranderingen die de Vestingwet 1874 voor de stad bracht, worden kort en helder weergegeven evenals de totstandkoming van de stationswijk 'het Zand' en het Vee-marktkwartier. Het tweede deel van het boek bestaat uit de eigenlijke inventarisatie: de categoriale indexering levert veel foto's en ontwerp-tekeningen met een verantwoorde tekst. Een paar monumenten noem ik hier. De winkel met neo-gotische eikehouten pui uit 1920 (Kerkstraat 34), het kantoor van Rijkswaterstaat uit 1932 (Wolvenhoek 7), waar de Amsterdamse School in te herkennen is en natuurlijk de perronoverkappingen uit 1894. Met een literaturopgave en een nuttige lijst van (Stede)bouwkundige- en Stijltermen wordt dit boek afgesloten: J.C.M. Michels, *Architectuur en stedenbouw in Noord-Brabant 1850-1940* (Zwolle-Zeist, 1993).

Aart Vos

Beter dan welke beschrijving ook laten foto's de stad 'in leven' zien. Het Stadsarchief heeft een bijzonder grote collectie beeldmateriaal die via een database ontsloten is. Op deze luchtopname van KLM Aerocarto is het noordelijk gedeelte van 'Boschveld' te zien. Centraal op de foto het Vee-marktcomplex dat in 1931 werd gebouwd door de gemeente. De drukte rondom het complex is ter gelegenheid van de nationale show van het Nederlandse Rundvee Stamboek die toen in 's-Hertogenbosch werd gehouden. Achter de gebouwen ligt het show-

terrein. Rechts de Dieze die later omgelegd zou worden. Op de voorgrond onder de luxere types van de nood-woningen die direct na de oorlog werden geplaatst. Ingeklemd tussen het veemarktbetrijf en Grasso (linksonder) het merkwaardige wijkje 'veemarktkwartier'. In deze woonbuurt vestigden zich stallen en voornamelijk op de veemarkt gerichte horeca-bedrijfjes en winkels. De foto werd gemaakt op 23 september 1949. (Foto KLM Aerocarto nr. 25.410).

Rob van de Laar